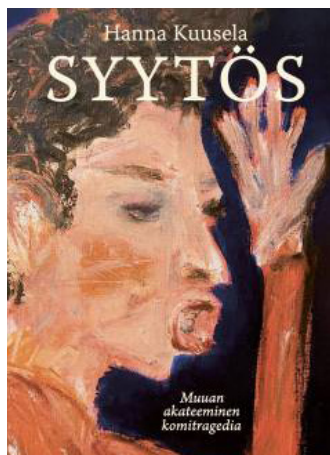

Syytös opiskelijan silmin

Akseli Tiitta

Kuusela, Hanna. (2024). *Syytös: muuun akateeminen komitragedia*. Vastapaino. 180 sivua.

Hanna Kuuselan *Syytös* (2024) herätti viime syksynä laajaa keskustelua yliopistomaailmassa ja yhteiskunnassa. Teos pohjautuu tositapahtumiin Tampereen yliopistouudistuksesta käsitellen säätiöyliopiston kaventamaa demokratiaa, sivistyksen rappiota ja jatkuvien muutosten ja uudistusten runtelemaa yliopistoa. Ainakin omassa sosiaalisen median kuplassani teos nostettiin ilmestyessään esiin erinomaisena tapauksertomuksena sivistysyliopiston ja markkinatalouden välisestä suhteesta sekä demokratian rapautumisesta. Prologissa Kuusela tiivistää teoksensa ytimen:

Sanani koskevat monissa kohdin yliopistoja, mutta kirjani perimmäinen tarkoitus on kysyä, miksi

annamme demokraattisen ja sivistyksellisen perintömme surkastua ja voisiko asialle tehdä jotain. (Kuusela, 2024, s.11)

Tarkastelen teosta opiskelijan näkökulmasta, erään yliopiston joutoryhmässä toimineen ja Suomen ylioppilaskuntien liittoa johtaneen aktiivin silmin. Vaikka teos on kaunokirjallisesti ansiokas, sen ehdoton tulkinta yliopiston nykytilasta herättää kysymyksiä. Teosta on keuhuttu sen vahvasta kaunokirjallisesta ilmaisuvoimasta, huumorista ja etevästä kerronnasta. Kuusela on nämä keuhut eittämättä ansainnut.

Koko yliopisto syytetyn tuolissa

Teos kuvaa yliopistoyhteisön eri osapuolten valtataistelua ja vastakainasettelua, kuten nimi *Syytös* kertoo. Ennen prologia Kuusela käy näytelmille tavanomaisesti tarinan hahmot ja roolit läpi. Syytettyinä onkin yliopistoyhteisöstä melkein kaikki: rehtori, konsistorilaiset, professorit ja perustajaisät eli ”pääosin huonokäyttöiset miehet”. Syytöksensä professoreille Kuusela oikeuttaa näin:

Koulutetut älyköt juoksemasa itse keksimiensä mittareiden perässä sen sijaan, että tekisivät sitä, mitä heidän kuului: opettaisivat, tutkisivat ja vaikuttaisivat maailmaan. Aikuiset ihmiset, käyttäytymässä kuin

oikosulun saaneet robotit. (Kuusela, 2024, s.13–14)

Tämä näkemys on ongelmallinen, sillä opetus, tutkimus ja vaikuttaminen ovat edelleen mahdollisia – joskin erilaisin edellytyksin kuin ennen. Yliopistojen toimintaympäristö on muuttunut radikaalisti viimeisten vuosikymmenten, saati vuosisatojen, aikana: Suomen talous ei ole kasvanut liki 20 vuoteen, valtio velkaantuu ja yhteiskunnassa on jo pitkään jaettu pelkkää niukkuutta. Hyvinvointivaltion ylläpito on nykyhetkessä suuri haaste. Tämä tosiasia jää Kuuselan kritiikissä vähemmälle huomiolle.

Myös uudistuva yliopiston organisaatiouudistukset saavat Kuuselta arvostelua:

Organisaatio ympärilläni on keksinyt itsensä parin vuoden välein uudestaan, vaikka mittään syytä muutoksiin kukaan ei ole osannut antaa. (Kuusela, 2024, s. 123).

Kuusela kritisoi organisaatiouudistuksia ja ilkkuu muutosjohtajille ja pöhinäpuheelle mutta ei tarjoa vaihtoehtoja nykytilanteeseen. Suomen yliopistojen taloudelliset haasteet ovat todellisia, ja niihin on reagoitava. Käytännössä se tarkoittaa talouden sopeuttamista eli menojen leikkauksia ja tulojen lisäystä. Muutosneuvotteluja tai ikäviä päätöksiä ei koskaan tehdä ilkeyttään tai hivin vuoksi.

En varsinaisesti kadehdi pääsyytetyn eli rehtorin työtä. Suomen jokaisessa yliopistossa se vasta on raskas työ ja valtava vastuu. Täytyy olla melkoinen messias, jotta onnistuu johtamaan yliopistoa niin, että kaikki ovat tyytyväisiä. Tässäkin toki lähdetään liikkeelle perusasioista: kaikilla pitäisi olla tasapuoliset vaikutusmahdollisuudet, mikä ei säätiöyliopistoissa toteudu. Sen lisäksi johdon kannattaa aina kuulla yliopistoyhteisöä, kun muutoksia tehdään.

”On kuultu, muttei kuunneltu, koska ei ole tarvetta”, Kuusela (2024, s. 44) kirjoittaa epäonnistuneista muutosprosesseista. Liian monesti muutosten läpivienti epäonnistuu organisaatioissa. Lopputuloksena ihmiset eivät sitoudu haluttuun muutokseen ja mitään ei tapahdu. Onnistunut muutos vaatii aina valtavasti työtä ja kommunikaatiota johdolta. Johtamisesta suuri osa on kommunikaatiota. Hyvä johtaja kommunikoi selkeästi organisaation suunnan ja kertoo, miten sinne päästään. Tämä johtamisperiaate ei aina yliopistoyhteisössä toteudu.

Resursseista taistelun arkea

Kuusela kuvaa osuvasti yliopiston arkea:

Kuulen vain sanat huippuyliopisto, kilpailu, kilpailukyky, kansainvälinen menestyminen, rankingit, maailmanluokan yliopisto, maailman huippu, kilpailukyky, menestys, kansainvälinen kärki huippuyliopisto, kärki, kansainvälisyys, kilpailu, rankingit. Samalla joukko yliopistomme opiskelijoita huutaa ”saatana, tätä menoa ei kestä, säästääkö edes kirjasto”, rehtori muistuttaa, että on ”juostava kovempaa”. (Kuusela, 2024, s. 43–44)

Yliopistojen alijäämäiset budjetit näkyvät kiinteistöistä luopumisissa, koulutusohjelmien lakkauttamisena ja apu- ja tukipalveluiden puutteena. Tästä syystä opiskelija-aktiivien näkemysten mukaan paras tapa sivistää kansaa ja nostaa koulutustasoa on lobata koulutukselle lisää rahaa. Vastikään uutisoitiin Itä-Suomen yliopiston petranneen valmistuneiden määrässä. Rehtori Tapio Määttä kommentoi, että osasyynä tähän on laadukas opetus, sujuvat opintoprosessit ja saavutettavat tukipalvelut. Juuri näin, tämän osalta menestymisen resepti ei ole vaikea.

Toki menestymiseen tarvitaan rahaa, ja paljon. Kuusela kuvaa koomisesti, miten naurettavalta yliopistojen vertailu kansainvälisesti kuulostaa:

[strategiatyöpajan] Esityksessä vilahtelevat ekselenssi, Nobel-palkinnot ja amerikkalaisyliopistot, joista jokaisen budjetti on yksin suurempi kuin kaikkien suomalaisyliopistojen yhteensä. (Kuusela, 2024, s. 81)

Ei muuten tule Helsingistä Harvardia tai Oulusta Oxfordia, vaikka miten yritettäisiin. Mutta kansainvälisesti kilpailukykyisiä ja houkuttelevia yliopistoja meillä on jo. Monessa kohtaa tarinaa tuntuu, että syytösten kohteena olisivat luontevammin poliittiset päättäjät, esimerkiksi ne, jotka tekivät historiallisia koulutusleikkauksia 2010-luvulla. Siksi koko yliopistoyhteisön tulisi puhua koulutuksen resurssien tärkeydestä yhdessä, ei toisia syyttäen.

Teoksen hienoimmat kohdat käsittelevät sivistystä:

Sivistys ei pelastu muuten kuin panostamalla sivistyksen luomiseen, uudistamiseen ja ylläpitoon: koulutukseen, tutkimuk-

seen, tieteeseen, kulttuuriin ja taiteisiin. Eli panostamalla niihin asioihin, jotka tekevät meistä ihmisiä ja inhimillisiä. (Kuusela, 2024, s.140–141)

Kuusela tykittää mietelauseiden kaltaisia totuuksia sivistyksestä, ja näistä ei voi olla tykkäämättä. Kuusela tunnistaa osuvasti opiskelijoiden haasteet:

Voimme vain kuvitella uupumuksen partaalla horjuvan opiskelijan – jolta vuoroin vaaditaan nopeaa valmistumista ja urasuunnittelua jo lukiossa, vuoroin opintojensa rahoittamista työllä tai osallistumista synnytystalkoisiin –. (Kuusela, 2024, s.139)

Totuus on, että jos arki on yhtä taistelua selviytymisen kanssa, fokus voi olla kaukana oppimisesta ja itsensä sivistämisestä. Tästä koko yliopistoyhteisön tulisi olla huolissaan.

Polarisaation tuotos

Syytös kertoo polarisaatiosta. Eikä sen tarkoitus ole purkaa sitä, päinvastoin. Helsingin Sanomien haastattelussa Kuusela perusteli teoksensa syytöksiä:

En yleensä ajattele, että ihmiset ansaitsivat tulla syytetyiksi, sitä on yhteiskunnassa muutenkin liikaa. Ne ihmiset, joista kirjoitan ovat kuitenkin mielestäni ansainneet syytökset pitkään jatkuneella huonolla, pelkurimaisella tai alhaisella käytöksellään. Olen käynyt läpi teoksen etiikkaa ja tullut siihen tulokseen, että nämä syytökset ovat ansaittuja. (Riihinen, 2024)

Valinnat ovat siis harkittuja, joskin lukijaa hieman ihmetyttää

lukea haukkuja tunnistettavista hahmoista. Varsinkin kun haukkujen kohteena eivät ole Suomen kärkipoliitikot, jotka saavat lokaa niskoihinsa harva se päivä.

Syytös viihdyttää ja kauhistuttaa, ja kaunokirjallisenä teoksena se on varsin hieno teos. Tietäen tapahtumien linkit todellisuuteen ei voi olla miettimättä Syytöksen rakentavuutta. Tässä ajassa tulisi purkaa polarisaatiota – ei lietsoa sitä. Kokonaisen organisaation lyttäminen ja kollegoiden haukkuminen tuskin johtaa mihinkään. Ratkaisuille ja ehdotuksille paremmista toimintatavoista sen sijaan on aina tilaa kaikkialla, myös yliopistolla. Samalla toivon, ettei yliopistojen sisäisiä konflikteja puida tulevaisuudessa useammin julkisesti.

Lukukokemuksena erinomainen ja nokkela Syytös pohdiskelee osuvasti yliopistojen historiallista merkitystä:

Yliopistot ovat läpi modernin ajan tarjonneet tilan ja paikan ajattelulle, tulevaisuuksien kuvittelemiselle ja rakentamiselle. (Kuusela, 2024, s. 35)

Ajattelun paikkoja ja tulevaisuuden visiointia tarvitaan nyt enemmän kuin koskaan ennen. Siksi yliopistojen rooli pysyy nyt ja aina tärkeänä:

Työelämä hoitaa kyllä hommansa. Se luo tarvitsemansa moniosaat ja sekasorron luojat. Sivistyksen ja yliopistojen tehtävän on oltava radikaalisti toinen ja tavoitteen kunnianhimoisempi. Olkoon se maailman pelastaminen siltä itseltään. (Kuusela, 2024, s.152)

Tähän tavoitteeseen tulisi pyrkiä yhdessä eikä vastakkainasettelun kautta. Maailman pelastamiseen on pyrittävä yhteistyöllä, ei omista poteroistaan. ■

Lähteet

RIIHINEN, E. (11.9.2024). Syytösten aika. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/taide/art-2000010656605.html>